

Ezenkívül szünnapok előtti délutánokon, sőt a hétköznapi szünetek délelőttjein is összejönnek pár órára. Legnagyobb tevékenységüket a karácsonyi és húsvéti vakációban, de főleg a nagy szünidő második felében, augusztus közepétől fejtik ki az előadások megkezdéséig." A szlőjd-foglalkozásokon rendszeresen résztvevő tanulók anyagi juttatást is kaptak a tevékenységükért.

A könyvkötő-szlőjd valóban olyan foglalatosság volt, ami természeténél fogva sem állhatott távol a gimnáziumi tanulói szerepkörtől. Tanulmánya végén ezt írja *Fejér*: "Azután mi illenék jobban a diákhöz, mint a könyvek megóvása és megbecsülése, mely a könyvkötők révén az ifjúság szélesebb rétegeire is jótékonyan kihat." Azokban az években az intézet kegyura Vajda Ödön zirczi apát és Szele Róbert szegedi tankezelői főigazgató is kifejezte a könyvkötő-szlőjd bajai meghonosításával kapcsolatos elismerését.

Hosszan lehetne sorolni a szlőjd-oktatás magyarországi történeti vonatkozásait, amelyek csak részben neveléstörténeti jellegűek, hiszen nyilvánvalók itt a technikatörténeti körülmények is. Az emberi környezet természeti, technikai és társadalmi része szüntelenül változik, változnak a környezeti részek egymáshoz mért arányai is. A XX. században, különösen annak második felében a kézműipar szerepe más, mint a szlőjd virágzása idején. A technikai műveltség az általános műveltség szerves része lett, de ebben a vonatkozásban az alaphangot ma már egyrészt a modern technika lényegi és globális ismerete, másrészt az emberiség technikai kultúrája egészének fejlődéstörténeti, kultúrtörténeti ismerete adja meg.

IRODALOM

- (1) *Magyar Középiskola* 1912. 9. szám
- (2) Orel Géza: *Műhelyi nevelés Párizs iskoláiban*. Kézimunka tanító- és tanítóképzés Budapest, 1914. Lampel R. Könyvkereskedése (Wodianer F. és fiai R.T.)
- (3) *Néptanítók Lapja* 1880. 12. szám.
- (4) *Magyar Középiskola* 1912. 4. szám.

ROSTA ISTVÁN

Az önépítés kihívása

Kevés olyan kifejezése van anyanyelvünknek, melynek használatával századunkban többször is visszaéltek volna, mint ama három szótagot tartalmazó főnevünkével, amely "közösségnek" neveztetik. Kevés olyan fogalom található szótárunkban, melyet jobban agyonszajkóztak, tönkrecitáltak, ha kell, ha nem hivatkozási alapnak használtak volna, mint ezt az "azonos eszmék, célok által egyesített emberek csoportosulása"-ra vonatkozó nyolc betűs megfogalmazást. Hiszen közösségi indoklással hajtották végre a Föld területének csaknem egyharmadán a világtörténelem egyik legértelmelemből társadalmi öncsonkítását (gondoljunk csak a mezőgazdaság szocialista átalakítására; közösségi hivatkozású "életter-igény" robbantotta ki a II. Világháborút (s azóta még ki tudja, hány helyi konfrontációt) ahogy a közösségi számonkérhetőség (az ún. kollektív felelősség) elvének a hangoztatása vezetett el végül is millió és millió ártatlan ember deportálásához, kitelepítéséhez, elpusztításához. A köz érdekének hangoztatása évezredünk legutolsó évtizedeiben bizony nemegyszer felmentést adott akár a legnagyobb embertelenségek elkövetésére is. Végtére: *salus publica suprema lex*. Azaz a köz érdeke mindenekfelett...

Hogy aztán most diktatúrák bukásával (?) annál égetőbben vetődjön fel ezen agyonkoptatott kifejezésünk revíziójának a kérdése; annál nagyobb jelentőséggel bírjon az azonos gondokkal-bajokkal küszködő kisebb-nagyobb entitások önmeghatározásának a fontossága, az önmagát építeni, szabályozni és irányítani képes civil-társadalom csoportigény-elvárásainak a számbavétele. Annál sürgetőbb legyen azon erények tudatosítása, amelyek a *műveltség*, az *erkölcs*, a *nyitottság* és a *tűrelem* címszavaival jellemezhetők, s melyek társadalmi elsajátítása az örök emberi dilemma feloldásához: a hagyomány-tisztelet és a változás-igény kölcsönös egymás-kiegészítéséhez s nem pedig önpusztító egymással való szembefordításához vezethet. Hiszen egyetlen maga-magát sarkaló, önmagát meghaladni akaró közösség sem képzelhető el olyan széles látókörrrel, fejlett ízléssel, csiszolt magatartással felvértezett egyedek létezése nélkül, akik az adott közösség anyagi és szellemi életkörülményei jobbítását, tudati palléroztatását, erkölcsi irányítását felvállalni ne lennének képesek. Egyetlen egészséges társadalom sem kérdőjelezheti meg a kiművelt emberfők sokaságának fellette szükséges voltát. Mint ahogy egyetlen kisebbség, nemzetiség, népcsoport sem határolhatja el magát a történelme során létrehozott anyagi és szellemi értékek továbbfejlesztésének impatívszától.

Ezen megfontolások vezethették minden bizonnyal az RMDSZ országos vezetőségét arra az elhatározásra, hogy 1991 áprilisában az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) újjáalakulását kezdeményezze. Ez a hazai magyarság körében alakult közművelődési egyesületek, társaságok, csoportok, együttesek szövetségeként létrehozott szervezet ugyanis újraindulása pillanatától kezdve azt a célt tűzte ki maga elé, hogy "a közművelődés minden területén megszervezze és előmozdítsa a magyar anyanyelvű lakosság európai mérce szerinti anyanyelvű műveltségének terjesztését" (Brassóban elfogadott Alapszabályzat). Ez a szervezet kíván megfelelő keretet biztosítani ahhoz, hogy az anyanyelvű kultúra értékei hatékonyan eljuthassanak a romániai magyarság minden rétegéhez, felkarolva bárminemű olyan kezdeményezést, amely a közösségi és egyéni művelődési értékek érvényesülését szolgálja. Ez szeretné összefoglalni mindama, már működő vagy megszervezés alatt álló, közösségi önszerveződések tevékenységét, amelyek a közművelődés széles skáláján Romániában ebben a pillanatban a magyar nemzetiség vonatkozásában felleltározhatók.

A most újrainduló, EMKE is a közösségi összefogás intézményesítése révén kíván tevékenykedni. Akárcsak az 1885-ben, a nagyszabeni ASTRA mintájára Kolozsváron megalakult Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, ez a szervezet is segítséget szeretne nyújtani minden hozzáfordulónak a nemzeti és egyetemes szellemi értékek ápolásában és terjesztésében. Meggyőződésünk, hogy az újrainduló EMKE-nek is sikerül mindenütt megtalálnia az identitásmegőrzés leghatásosabb formáit, szakosztályai tevékenysége révén, átfogó ifjúságnevelő mozgalmával, közösségteremtő és megtartó rendezvényeivel. Hiszen elvész az a közösség, amelyik tulajdon hagyományait veszni hagyja.

Ami pedig az etnikumközi együttműködés kérdéseit illeti, minden vádaskodás, rágalmozás, befektetés dacára, az egyetemes magyar szellemi értékek letéteményeseként ez a szervezet igenis hatékonyan együtt kíván működni a hazai románság, németiség, szlovákság "mindazon egyesületeivel és szövetségeivel, amelyek a közös művelődési hagyományok ápolása, egymás magas szellemi és népi értékeinek megbecsülése szellemében tevékenykednek". A transzilvanizmus eszménye, történelmünk tanulsága, hétköznapiaink világa minden józan embert egyértelműen erre kötelez. Számunkra a tolerancia hirdetése nem pusztá frázis. A mi önépítésünk nem működhet a gyűlölködés, a kizárólagosság, az örökké szembenállás és egymásramutogatás légkörében. Márpedig mi Erdélyben építkezni akarunk...

VARGA GÁBOR